

קול צופיד

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



מטות-מסעי - תשס"ג - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



פרשת השבוע : מטות-מסעי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
הלכות נדרים

וה' יסלח לה

בפרשת השבוע נאמר : "ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדרה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה" (במדבר ל, ו).

אומר רש"י : "וה' יסלח לה - במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה ואע"פ שהוא מופר, ואם המופרים צריכים סליחה ק"ו לשאינן מופרים".

כלומר, אם אשה נדרה בירושלים בנזיר, ובעלה בטבריא, וסיפרו לו על הנדר של אשתו והפר לה (הבעל מיפר בלשון הפרה - 'מופר לה', ואילו הרב מיפר בלשון 'מותר לה'), והיא לא ידעה מכך, ובא יצה"ר ואמר לי תשתי יין ותטמאי למתים, למעשה היא לא עשתה עוון שהרי נדרה הופר על ידי בעלה, אעפ"כ "וה' יסלח לה" - ואם המופרים צריכים סליחה ק"ו לשאינן מופרים.

"ולא ידע ואשם ונשא עונו"

ויודעים דברי הגמרא (מכות כ"ד ע"ב) : פעם אחת היו ר"ג, ר' אלעזר בן עזריה, ר' יהושע ור"ע,

עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו : מפני מה אתה מצחק? אמר להם : מפני מה אתם בוכים? אמרו לו : מקום שכתוב בו 'והזר הקרב יומת', ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה!! אמר להן : לכך אני מצחק, דכתיב 'ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו', וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים' עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה, אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו.

כלומר, טבעו של ר"ע היה שאינו ממנה לבכות.

ומאידך, הגמרא אומרת (קידושין פ"א ע"ב) : כשהיה מגיע ר"ע לפסוק זה ("אִישָׁה הָפָרָם וְה' יִסְלַח לָהּ" - באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה), היה בוכה, אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה, מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה. כיוצא בדבר אתה אומר 'ולא ידע ואשם ונשא עונו' כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוון לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו, מי שנתכוון לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה! איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה ידוע כל הדווים.

ואומר רש"י : "ידוע כל הדווים - שיש להם לב לדוות ידוע על זה שאינו מתכוון ויש כאן נשיאות עון".

ישנו כלל שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ואם חשב לאכל חזיר ועלה בידו טלה, או אם חשבה האשה לשתות יין ובעלה היפר לה, אין הקב"ה מצרף את המחשבה למעשה. ואם כן, מדוע צריך "יסלח לה"? אלא מחשבה ומעשה בצידה, חמור יותר, ואעפ"כ יסלח לה, למרות שהמעשה קטן, צריך סליחה.

חומרת המדבר לשון הרע

הגמרא אומרת (תענית ח' ע"א) : "לעתיד לבא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך (שאתה נושך בני"א והורגן) ? אמר להם : ואין יתרון לבעל הלשון (שמספר לשון הרע אע"פ שאין לו הנאה).

וממשיכה הגמרא, אמר רבי אמי : אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר : 'נשא לבבנו אל כפיס' (איכה ג, מא.). ומבאר רש"י : כלומר, שנפשו מכוונת בכפו.

ושמואל חולק על ר' אמי ודרש את הפסוק בתהלים (עח, לו - לח) "ויפתוהו בפייהם ובלשוניהם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו" ואף על פי כן והוא רחום יכפר עון.

כלומר, משקרים בפייהם, והקב"ה יודע תעלומות לב, ושהאדם שמתוודה אומר זאת רק כלפי חוץ ורק בפה, ובלביו חושב אחרת, ואעפ"כ הוא מקבל תשובתו, כי הקב"ה ברחמיו המרובים, בענין הזה מתחשב רק עם הפה.

המאמין בבור וחולדה שהעמידו עדותן

והגמרא אומרת (שם). המשך דבריו של ר' אמי אע"פ שזה לא קשור עם דברי הגמרא, עכ"ז כך דרכם של רבינא ורב אשי להביא דברי אמורא שאמרו במקום מסוים או שנשמעו מפי מי ששמע את שני הדברים יחד, אע"פ שאין קשר בין שני המאמרים) : "וא"ר אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה מניין מחולדה ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין בהקב"ה על אחת כמה וכמה".

ואומרים התוספות (תענית ח' ע"א ד"ה בחולדה ובור, וכן מובא ברש"י) : פ"י מאמין בחולדה ובור, מעשה היה בנערה אחת, היתה רוצה לילך לבית אביה והיה בור בדרך ונפלה, ובא בחור אחד ואמר אם אני אעליך תנשאי לי אמרה לו הן ונשבעו ביניהן שהוא לא ישא אשה אחרת והיא לא תנשא לאיש אחר, ואמרו מי מעיד בינינו והיתה חולדה אחת הולכת לפני הבור ואמרו אלו שנים בור וחולדה יהיו עדים בינינו, והלכו לדרכם. והיא עמדה בשבועתה, והוא נשא אשה אחרת וילדה בן באת חולדה ונשכתו ומת, וילדה לו בן שני ונפל לבור ומת אמרה לו אשתו מה זה המעשה שהגיע לנו שלא כשאר בני אדם, נזכר השבועה וסיפר לאשתו כל המעשה אמרה לו א"כ חזור וקחנה, וכתב לה גט והלך ונשא את הבתולה, והיינו דאמרי המאמין בבור וחולדה שהעמידו עדותן.

ומה בבור וחולדה שאינם בני אדם קרה כן, ק"ו שאדם צריך לשמור פיו ולשונו ושבועתו. וק"ו שצריך להאמין שהקב"ה משלם שכר ועונש.





קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



מִטּוֹת-מַסְעִי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

להקל. ופרט שהמשרתים הגויים מכירים את באי בית הכנסת ופותרים על דעת עצמם.

נדר בלימוד תורה

הגמרא אומרת במסכת נדרים (ח' ע"א): "אמר רב גידל אמר רב: האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלוקי ישראל. והלא מושבע ועומד (מהר סיני דכתיב "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד") הוא ואין שבועה חלה על שבועה, מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא, היינו דרב גידל קמייטא, הא קמ"ל דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית, משום הכי חייל שבועה עליה.

לפי פשט דברי הגמרא, האדם מושבע ללמוד תורה, ואם קרא ק"ש שחרית וערבית דיו, וזה שבעת נשבע על לימוד תורה של פרק או מסכת, זו מעלה אחרת כי כבר יצא ידי"ח לימוד תורה.

ואומר הר"ן, וז"ל: "מסתברא לי דלאו דוקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כוחו ואמרינן בפ"ק דקידושין (דף ל' ע"א) ת"ר ושננתם שיהו ד"ת מחודדין בפ"ק, שאם ישאלך אדם דבר, שלא תגמגם ותאמר לו וכו' וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי. אלא מכן נראה לי ראייה למה שכתבתי בפרק שבועות שנים בתרא, דכל מידי דאתי מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו. והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשבך ובקומך בקרית שמע שחרית וערבית משי"ח חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן, והיינו דקאמר נדר גדול נדר כלומר לכל דינו כדבר הרשות"ו וכו'.

וכותב בנימוקי יוסף (וכן מובא בריטב"א וברמב"ן): אדם מושבע ועומד ללמוד תורה בכללותה, אך אינו מושבע ללמוד מסכת מיוחדת או הלכות מסוימות, ולכן האומר "אשכים ואשנה פרק זה, או מסכת זו - על זה ועל זה חלה השבועה של לימוד תורה, כי יכול ללמוד תורה היכן שליבו חפץ.

וכל זמן שיש לאדם פנאי יעסוק בתורה, אבל להתבטל ולאבד את הזמן בדברים בטלים אסור. וכיום יש ליצה"ר הרבה שליחים, עיתונים רדיו ועוד דברים טמאים, והוא מפתה את האדם לדעת כל מה שקורה בעולם. ומאי נפקא מינה לאדם רגיל לדעת אם באמריקה או בסין ישנה בעיה רפואית או כלכלית, האם הוא יכול לעזור?! אך אם ירצה יקרא רק את הכותרת הראשית ודיו, אבל להקפיד לקרא מהאות הראשונה בעיתון ועד האחרונה, זה איבוד זמן לבטלה. וכשישאלו לאדם קבעת עיתים לתורה? אם יענה לא היה לי זמן כי קראתי חדשות, יענו לו הרי כתוב "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" - אם מתחדשת לך הלכה זה חדשות של היום, מדוע לא עסקת בתורה?

רק תורה או תורה ועבודה?

הגמרא אומרת (ברכות ל"ה ע"ב): הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידם, כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם. דעת רשב"י: צריך האדם ללמוד יומם ולילה, והפרנסה מן השמים. ואילו ר' ישמעאל אומר: שצריך לשלב תורה עם עבודה.

שמחה ביסורים

"אמר רבי יהושע בן לוי: כל השמח ביסורים שבאים עליו מביא ישועה לעולם, שנאמר בהם עולם ונושע" (בגמרא שם).

וכי מי שמח ביסורים? אלא הפשט הוא שאם כבר באו על האדם, יאמר שהם יהיו כפרת עוונות. ואם באו על הצדיקים יאמרו שיהא כפרה לדור. ויחיד היה ר' אלעזר בנו של רשב"י שאמר ליסורים שיבואו עליו וקראם "אחי ורעי בואו" (בבא מציעא דף פ"ד ע"ב).

מסופר על חכם אברהם ענתבי הזקן זצ"ל, שלעת זקנתו לא הרגיש בנוח כשדיברו לידו סתם דיבורים, אלא רק דברים חשובים. וכשנפטרו אביו של חמי, רבי שמואל עזרן זצ"ל שהיה אב"ד של העדה המערבית, בקשו ממני לדרוש ביום השביעי, ואמר לי חכם אברהם ענתבי אל תדבר על יסורים.

ואני התחלתי לדרוש על הרב שמואל עזרן שהיה חולה ושובב במיטתו, ובין לבין היה חכם אברהם מפסיקני ואומר לי לא לדרוש על היסורים, ושוב אני מתחיל והוא מפסיק אותי, וכיון שנכחו באותו מעמד רבנים גדולים, אמרתי לעצמי מדוע אכניס ראשי ביניהם, והפסקתי לדבר.

וכשהפסקתי, אמר לי חכם אברהם תמשיך ואם תדרוש טוב נאמר לך, וכן להיפך, נלמד אותך, והמשכתי.

וסיפרתי שפעם כשחלה ר' שמואל, הבאתי לו אתרוג, וביקש שיושיבוהו, ונתתי לו את האתרוג, וכיון שהיה כבד ראייה הוא נטלו בידו וליטפו ונישקו ושמח שמחה גדולה. אמרתי לו מה שכתוב 'שמחים ביסורים' - לא ששמחים על היסורים שבאו עליהם, אלא הכוונה שמחים במצוה אע"פ שהם ביסורים גופניים.

כח הדיבור

הגמרא אומרת שלדיבור האדם יש כוח רב מאד. ולענין שבת, גם קול הוי מעשה וכמו שהגמ' אומרת במנהיג שור וחמור בקולו שאסור. והנפקא מינה לימינו, לגבי כל מיני חיישנים הרגישים ופועלים על פי קולו של האדם שאסור לגרום שיפעלו בשבת. שכיום עם התקדמות הטכנולוגיה, יכול אדם לדבר אל חיישן חשמלי ובדיבורו הוא מפעילו (כגון באמירת 'בוקר טוב' החשמל ידלק, ובאמירת 'ערב טוב' החשמל יכבה).

פתיחת דלת עם קוד סודי בשבת

ישנם בתים שיש להם קוד סודי לפתיחת הדלת על ידי צירוף אותיות או מספרים, האם בשבת מותר להשתמש בזה? אם הקוד מופעל בדרך חשמלית - ודאי אסור. וגם אם הקוד מופעל באופן ידני אסור, כי על ידי שתוקע את צירוף המספרים או האותיות הדלת נפתחת, ובתקיעתו יוצר כלי שעשוי לפתוח בו, שהוא כעין בונה, ואסור בשבת.

ואם התקין מערכת זאת בדלת, שחושש מגנבים או מאנשי דלא מעלי, וצריכים להגיע אליו אורחים, יקבע עמם שיבואו בשעה מסוימת וימתינו למטה, והוא יפתח להם את הדלת באופן ידני מבפנים.

בחול"ל שיש סכנה מגויים או ממחבלים, מצויות דלתות עם קוד סודי גם בבתי כנסיות, אך כיון שיש להם משרתים גויים, מותר לומר להם שיפתחו, ואמנם אמירה לגוי שבות אך במקום מצוה, ניתן





קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



מִטּוֹת-מַסְעִי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ולא יאמר 'אני נותן סכום פלוני, בלי נדרי' – שכיון שנקב בתחילה בסכום הכסף כבר התחייב ולא הועיל מה שאמר 'בלי נדרי'. אלא יקדים ויאמר 'בלי נדרי אתן כך וכך', או שיהרהר בליבו בלי נדרי.

חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך

כתוב על דוד המלך ע"ה "נשבתי ואקיימה" (תהלים קיט, קו) – נשבע ליצר הרע שלו, שהיה אומר לו אתה מלך וכי, ונשבע לקיים את המצוה, וע"י כך הוא דחה את היצר הרע.

וכתוב "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" (שם, קיט, נט) – אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, לבית דירת פלוני אני הולך, כי היצר הרע תמיד בא בהצעות לאדם, וכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, ואעפ"כ אני מְפַנֵּה את עצמי, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שנאמר ואשיבה רגלי אל עדותיך.

ואעפ"כ, היצר הרע אינו מתייאש ובכל פעם הוא מנסה להחטיא את האדם בכל מיני ניסיונות, ואם נכשל פעם אחת הוא אינו מתייאש מלהמשיך להחטיאו.

ואומרת הגמרא (סוכה נ"ב ע"א): "לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה".

יצה"ר בהתחלה בא כחוט השערה, הוא לא אומר לאדם תחלל שבת, אלא בתחילה אומר לו אתה יכול לקום להתפלל בשבת גם בשעה עשר ולא בהנף, וכך לאט לאט הוא מוריד את האדם למטה, הוא מתחיל בחוט השערה ואם לא מצליח ממשיך בדרכים אחרות.

מסופר על ראש המשכילים שהיה אומר לתלמידיו שלא ינחו תפילין, והם עונים לו שאינם יכולים להפסיק מכיון שהורגלו בכך. אמר להם אתם נוטלים ידיים בבוקר בכלי? ענו לו: הן, אמר להם: אל תטלו ידיים, ואז הטומאה תישאר, וממילא לא תקיימו את שאר המצוות, דהיינו לימדם כיצד להשאיר את הטומאה על עצמם כדי להתרחק ממצוה.

וכתוב "השוכן איתם בתוך טומאתם", הקב"ה נמצא עם האדם גם אם הוא מלוכלך בעבירות, כדי שידע לחזור בתשובה, "אם יהיה נידח בקצה השמים משם יקבץ ה' אלוֹקֶיךָ ומשם יקחד". היינו, שאין הקב"ה דוחה את האדם, ואעפ"כ שעשה עבירות יכול הוא לחזור בתשובה.

נדר לשיפור דרכיו ומעשיו

כתוב בשו"ע (סי' ר"ג סעי' ז'): "מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו, הרי זה זריז ומשובח. כיצד, מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנתים; או שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה; או אסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו; וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים, כולם דרך עבודה לשם השם; ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים: נדרים סייג לפרישות; ואעפ"כ שהם עבודה, לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם, בלא נדרי".

ובמסכת מנחות (צט ע"ב) אומר ר"ש כל הקורא ק"ש שחרית וערבית הרי זה קיים מצות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה' (עיי' שם באורך).

לכאורה ישנה סתירה בדברי ר' שמעון, כי מחד הוא אומר שצריך ללמוד כל הזמן, ואפילו לא לעבוד לצורך פרנסה, ומאידך אמר, די במה שקורא ק"ש שחרית וערבית?

אלא אומרים התוס': שהקורא ק"ש זה כנגד עשרת הדברות. ואומר רס"ג: שהקב"ה כלל בעשרת הדברות את כל התורה כולה.

אמרו הפוסקים: העובד לפרנסתו כל היום, די שילמד בבוקר ובערב. אבל אדם שיכול ללמוד תורה, ודאי טוב שילמד כל היום כולו. ואומר הרמב"ם שאפילו חולה במצב הקשה ביותר חייב ללמוד תורה.

בשכבך ובקומך

אם קם מוקדם בבוקר ולא מצליח להירדם, יטול ידיו וילמד. אומר יעקב אבינו "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותיידד שנתי מעיני" (בראשית לא, מ) – ומה עשה כשנדדה שנתי? י"א שקרא תהלים (לאחר חצות), וי"א שקרא משניות.

ואמנם עוד לא היה את כל התהלים (שחלקו חובר ע"י אדם הראשון ואברהם אבינו ועשרה נביאים), ולא היו משניות, ומה שלמד י"ד שנה בישיבת שם ועבר זה לא רק על ז' מצוות בני נח, אלא גם על כל מה שעתידין לחדש בתורה למדו שם בביהמ"ד של שם ועבר.

אם אדם התעורר מוקדם בבוקר ומתעצל לקום ליטול ידיים ינצל זמן זה ויהרהר ב'אשרי יושבי ביתך' או בפיתום הקטורת, ואעפ"כ שלא נטל ידיו ולא קרא ברכת התורה, מותר לו להרהר בד"ת, ולא אמרינן בזה הרהור כדיבור דמי.

באהבתה תשגה תמיד

כתוב שאומר עשו "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (בראשית כז, מא) – וכי זו אהבה שאומר שיחכה למות אביו כדי לקחת ירושה או להרוג את אחיו? אלא אומר עשו, יצחק אבי אמר 'אם הקול קול יעקב (קול לימוד התורה) אין הידיים ידי עשו'. ומזה למדו חז"ל אם יש קול תורה אין ידי עשו.

נשאלת השאלה: לאחר שיצחק אבינו חש שיש בעיה, שהקול לא מתאים לידיים וא"כ אין העומד לפניו עשו, מדוע בירכו? הרי סב"ל?

אלא כתוב "באהבתה תשגה תמיד" (משלי ה, יט) כשלומד אדם תורה, חשקו ושמחתו גדלה, וכדברי אוה"ח הקדוש הוא משתגע מהשמחה שיש בה, וכשיצחק רק שמע את קול יעקב, את קול התורה, מתוך שהתלהב מקול התורה, הוא לא נכנס לספיקות שהידיים ידי עשו, ועל כן מיד בירכו.

זהירות מנדרים

כתוב בשו"ע (סי' ר"ג סעי' ד'): "צריך לזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור; אלא אם ישנו בידו, יתן מיד; ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו. ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם, יאמר: בלא נדרי".

ביום חול אדם יכול מיד לתת סכום הנדר. אבל ביום שבת שאינו יכול להוציא כסף ולתת, יאמר בלי נדרי.





קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



מטות-מסעי - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מזמורים, וכשקורא פועמים הרי שלוש מאות מזמורים כמנין כפ"ר).

שיכור הנודר שלא ישתה וקונס עצמו

בשו"ת 'רב פעלים' מובאת שאלה (ח"א סי' ל"ט): היה אחד דרכו לשתות שיכור בכל לילה, ואימו היתה מוחה עליו. וקשה לו לפרוש, ופעם אחת אימו הכריחה אותו הכרח גדול לבטל שתיית השכר לגמרי, ונתן לה דיבורו שלא ישתה שכר. אמרה לו תקח קנין, אמר לה אין צורך כי הנה מעתה והלאה אני מקבל שאם אשתה שכר, אתן קנס מאה גרוש לכבוד רבי מאיר בעל הנס. ואחרי כן, פרש לגמרי ולא שתה. ולאחר ששה חודשים שתה, וכיון שלא היה לו מאה גרוש לשלם, התחיל לשתות בכל לילה. וגם אומר איזו סיבה שאינו יכול לישון ורוצה שיעשו לו התרה לעקור הקנס מעיקרו. מעלת חכמים דפה עירנו כתבו תשובה באריכות. והרב כותב על כך תשובה כנגד סברתם, ומסקנתו: העולה מכל האמור לעיל, שהשבויה חלה ולא להתירה וכו' וזה נדרי מצוה שאין מתירין. ולענין תשלום הקנס מסקנתו: נ"ל פשוט שיתחייב בקנס על כל פעם ופעם ואין צורך להתרות בו בכל פעם, ובכל פעם שעבר יתחייב בקנס וברור הוא (ענין שם באורך).

ישנו שטר התקשרות של גאוני עולם (מהרי"ט מהרי"ץ והחיד"א) שאם אחד חולה כולם יתפללו עליו, או אם אחד ימות וישאיר בנים קטנים הם ידאגו להם, וכן אם אחד ימות הם ידאגו ויתפללו שיכנס לג"ע ולא לגיהנם. וכן אם אדם ידבר באמצע לימודו יתן סכום כסף, או אם יאחר לביהמ"ד ישלם סכום כסף. וכסף זה כנגד יצר הרע שלא יפתה אותם, אבל העיקר זה ללמוד תורה.

נדר בכתב

האם כתיבתו של נדר בשטר מחייבת או לא? יש מי שאומר כיון שכתוב "מוצא שפתיך תשמור ועשית", אין הדבר תלוי אלא במוצא פיו ולא בכתיבה.

בהלכה ישנם תחומים שבהם הכתיבה מחייבת, ויש כתיבה שלא מחייבת. לדוגמא בכתובה - שהחתן חותם על הכתובה (אני נזהר שהחתן יחתום לפני שמצטלם ואח"כ אני אומר לו שיעשה עצמך חותם, וזאת כדי שיתן ליבו למה שחתם). מנהג הספרדים להוסיף "וגם נשבע בשבועה חמורה". ויש מנהג אצל חלק מבני אשכנז שכותבין שקיבל עליו חדר"ג שלא לישא אשה על אשתו וכו', ועיין לשו"ע אבהע"ז סי' א' סעי' יא, ועיין באבני אפוד' על זה באורך, וכן בארץ החיים ושם כתב על הקנין ותקיעת כף שעושים לחתן שזה כשבויה.

הרב בא"ח כתב (ש"ש ראה אות יד): "נדר או שבועה שלא הוציאם בפיו אלא הם כתובים בשטר הודאה וחתם בשטר אין בהם ממש, ויש מחמירין בזה, ונכון לחוש לדבריהם ועיין כנה"ג סי' ר"י הגה"ט אות ו'".

נדר או התרה בחלום

החולם שנדר נדר כגון: שלמחרת לא יאכל דבר פלוני, או שנדר כסף לצדקה - אע"פ שחלומות הוא ידברו, חייב לקיים נדרו. ואם רוצה לעשות התרה על נדר זה יש צורך בעשרה בני אדם, ולא די בשלושה (עיין לר"ן נדרים ח' ע"א ע"ב).

הגמרא בנדרים (ט' ע"ב) אומרת: "אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (ענין שם בהמשך הגמרא מדוע הזכיר טמא) אלא אחד. פעם אחת, בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני כמוד ירבו גוזרי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה'".

(הסתכלות במראה לאנשים: כתוב בשו"ע יו"ד סי' קפ"ב סעי' ו', ושם: אסור לאנשים להסתכל בראי, אלא רק לנשים. וכתבו הפוסקים שבוה"ז מותר גם לגברים להסתכל בראי שאין פגם בגדיהם וכדו' אך לא כדי להתייפות).

ואעפ"כ לא ירגיל אדם עצמו לנדר, וכתוב בשו"ע שהנודר פנקסו נפתחת, ובשמים מתחילים לראות מיהו ומה מעשיו. וכותב הרמב"ם (פ"ג מהלכות נדרים הלכה כ"ה): "אמרו חכמים כל הנודר כאלו בנה במה, ואם עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו" וכו'.

והקב"ה נתן לאדם את כח הדיבור "ויהי האדם לנפש חיה" - לרוח ממללא, וצריך האדם להזהר מאד בדיבורו, לא להשתמש בו אלא לצרכי מצוה או לפרנסה.

התרת נדרים

כתוב בפרשה "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" (דברים ל, ג). כותב כה"ח: בפסוק זה יש רמז לחודש אלול - לא יחל דברו ככל היוצא מפיו - סופי תיבות אלול (ענין סי' תקפ"א ס"ק י"ט).

מנהג הספרדים לעשות התרת נדרים ארבעים יום קודם ר"ה, דהיינו ביום י"ט או ביום כ' לחודש אב. וכן חוזרים ועושים התרת נדרים בערב ר"ח אלול, שהוא ל' יום קודם ר"ה, וארבעים יום קודם יוה"כ. וכן בערב ר"ה, ובערת יוה"כ, ובלייל כיפור בזמן אמירת 'כל נדרי' (ובנוסף ההתרה איננו אומרים "בצירוף" אלא אומרים "ברשות קודשא בריך הוא" וכו').

מנהג האשכנזים לעשות התרת נדרים בערב ר"ה או בערב יוה"כ, וכן בכל נדרי.

ואת טעם הדבר שנוהגים לעשות כ"כ הרבה פעמים התרת נדרים, כתב בכה"ח בשם הזהר הקדוש "מי שנתחייב נזיפה או נידוי נשאר בנידוי ארבעים יום ואין תפילתו נשמעת. ועל כן נוהגים לעשות התרה, ולהזהר מכאן ואילך בכל ענייניו שלא יתחייב ח"ו נזיפה או נידוי שתפילתו לא נשמעת לא ברי"ה ולא ביוה"כ. והגם שבכל זמן אדם צריך להזהר, בימים אלו צריך להזהר יותר ויותר. וחסידי בית אל אשר בעירנו ירושלים עיה"ק נוהגין לעשות התרה בכל ערב שבת בכל השנה, ומנהג יפה הוא" (סי' תקפ"א ס"ק י"ב).

כתוב: טוב בשכל יום ויום יהא האדם מארי דחושבניא. ואם קורא מזמורי תהלים, טוב לומר לאחריהם נוסח "יהי רצון", וקדיש יהא שלמא, ובעיקר בימי התשובה בין ר"ה ליוה"כ, ויש נוהגים לקרא ביום ר"ה פעמיים תהלים כמנין כפ"ר (כי בכל ספר תהלים יש ק"ן





קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



מִטּוֹת-מַסְעִי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ותביא ילדים כשרים לעם ישראל. לאחר שבוע הוא הכיר בחורה יהודיה והתחתן איתה.

ולאחר כשנה בעודי יושב בבי"ד, בא אלי השמש ואומר לי כי יהודי מאמריקה רוצה לפגשני והמטוס ממתיך לו לחזור לחו"ל, עשיתי הפסקה, ואני רואה את אותו בחור עם ילד קטן, ואמר לי הנה זה הילד שנולד לי. אמרתי לו הנך רואה זה המזל שלך שזכית לילד יהודי.

וידוע שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עם ישראל המיוחדים. וכיום באים ורוצים לעשות קולות בגיור במחי יד. הרפורמים מכניסים מדלת אחת גוי ומצד שני הוא יוצא יהודי, כמו שבח"ל במפעלי הברש מכניסים מצד אחד פרה ומצד שני יוצא נקניק. מה עם כל הדינים וההלכות? זה גירות או משחק.

כשגר מתגייר הוא צריך לדעת שאם לא קיבל עליו את הגירות באמת, היינו לקיים כל תרי"ג מצוות הקלות והחמורות, הוא עדיין גוי (אילו לא היה כתוב בתוספות שבזמן הזה אנו יכולים לגייר גרים, היה משמע שצריך מוסמכים).

הכרזת תענית

תענית יחיד צריך לקבל עליו בתפילת מנחה שקודם יום התענית, מה שאין כן תענית ציבור שלא צריכים לקבל. הספרדים נוהגים להכריז בשבת שקודם לתענית על הצום, אבל האשכנזים אינם מכריזים. ואף על פי כן אני נוהג לומר שגם האשכנזים יכריזו בלי לומר את הנוסח שאנחנו אומרים שהתענית ביום כך וכך. וזאת משום שלא תמיד מקשרים בין התאריך העברי ללועזי (עייך לשו"ע סי' תק"ן סעי' ד'). ועל כן, טוב להזכיר בשבת שיש רוב עם, שביום פלוני תענית ציבור.

כלומר, ההכרזה נועד להזכיר לאנשים את יום התענית, כגון: בה"ב, או שאר הצומות.

גם במקום שנוהגים להכריז ולהזכיר, עכ"ז בצומות שר"ת שלהם אכ"ף עלי פיהו – אב כיפורים פורים, לא מכריזים כיון שהם ידועים.

ואנו מבקשים מהקב"ה שיהפוך לנו את הצומות לימים טובים, והאמת והשלום אהבו, ונזכה לביאת הגואל ובנין אריאל, במהרה בימינו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

אם חלם שנדר, וחלם חלום נוסף שעשו לו התרה – אין חלום בלא דברים בטלים, ואמרין שההתרה היא הדברים הבטלים, והנדר שחלם הוא אמת וצריך לקיימו (ועייך בשו"ע יו"ד סי' של"ד סעי' ל"ה).

אך אם הרחר כל היום בענין נדרים וכדו' – לית לן בה.

מתי חל הקנין?

הנכנס לחנות ונטל מוצר בידו (כגון ספר) ושאל את המוכר למחירו של המוצר, והמוכר ענה: שמחירו מאה שקלים, אך כשראה המוכר שהקונה כ"כ חפץ במוצר, אמר שמחירו מאתיים שקלים. נשאלת השאלה, האם ברגע שהקונה הרים את המוצר/הספר זה שלו, ורק חייב לשלם סכום כסף למוכר, או שהמוכר יכול לטעון כל עוד לא קיבלתי כסף עבור המוצר זה שייך לי.

התשובה היא: אם הספר עומד למכירה – הקונה זכה בו ברגע שהרימו ושומע מהמוכר את מחירו.

אם נכנס אדם לחנות כלים ונטל כוס בידו ונפלה ונשברה – בעל החנות טוען כיון ששברת את הכוס עליך לשלם את שוויה, ואילו הקונה טוען אנוס אני. אומר לו המוכר: אנוס רחמנא פטריה, אבל אתה חייב לשלם לי.

הדין הוא שהקונה חייב לשלם, אלא אם כן ישנו כלל לאדם כלל מוגדר לחנות כגון: כל עוד הקונה בחנות הוא פטור מלשלם עבור נזק שיגרם, אבל אם יצא צעד אחד מפתח החנות ויגרם נזק הוא יתחייב (ועייך במסכת קידושין דף י"ג ע"א, ובשו"ע אבה"ע סי' כ"ח סעי' ב', ולאוצר הפוסקים שם).

חומרת ההתבוללות

היתה פעם בחורה יהודיה שיצאה"ר אמר לה להתחתן עם גוי, וכמה ששכנעו אותה לא לעשות כן לא הועיל מאומה. ובא אדם אחד והציע פיתרון שיבקשו ממנה ללכת לקנות דבר מהחנות, כשהיא עם אותו הגוי, וכשתגיע לקופה יכניסו לה בתיק איזה מוצר שלא קנתה, וכך עשו.

ומה קרה? בעודה יוצאת מהקופה עצר אותה השומר ושאלה אותה מה קנתה, וענתה לו רק דבר פלוני, והנה הוא רואה כי בתיק שלה מצוי מוצר מיותר אשר לא שילמה עליו, מיד אמר שהיא גנבה את המוצר. מששמע הגוי את דבריו מיד עזב אותה לנפשה ואמר לה כי אינו מעוניין להתחתן עם מי שהיא גנבת, ובכך ניצלה מלהתחתן עם גוי.

בפעם הראשונה שהייתי באמריקה, ניגש אלי יהודי אחד ואמר לי שהוא עומד להתחתן, והציג בפני את המיועדת. ואני נוהג תמיד לשאול מהי העדה של החתן והכלה, הוא אמר שהוא סורי מקהילת שערי ציון, והיא אמרה שהיא פרוטסטנטית היינו, נוצריה. חשבתי מעט ואמרתי לה כי הבחור הזה אינו מתאים לה. ויצאה והלכה, ואמרה ליהודי "יהודי מלוכלך" אפילו הרב הראשי אומר שאתה לא מתאים לי, כי אני חשובה יותר ממך. מששמע זאת החתן התחיל לבכות, וגם אביו שבא ושמע את תשובתי התחיל לבכות ולהתערעם הכיצד עניתי תשובה כזו. אמרתי לו בדקתי וראיתי שאין זה המזל של בנך. אמר לי האבא: היכן הסתכלת, בשמים? עניתי לו: כן (כוונתי היתה וכי בשמים יסכימו שיתחתן עם גויה? בודאי שלא). וב"ה הם נפרדו, ואמרתי לו אתה תמצא עוד בחורה יהודיה, ותתחתן

